

رهیافتی برسیاق و کارکرد آن در پژوهش‌های قرآنی عایشه عبد الرحمان معروف به بنت الشاطی

۱. اسد شهبازی: دانشجوی دکتری، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

۲. فاطمه دسترنج: دانشیار، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

۳. علی حسن بیگی: استاد، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: f-dastranj@araku.ac.ir

چکیده

بنت الشاطی، از قرآن پژوهان معاصر و از مسلمانان اهل تسنن می‌باشد که آرای قرآن شناختی او در چند دهه اخیر مورد توجه محققان بوده است. ایشان در تفسیر قرآن از روش ادبی (بیانی) استفاده کرده اند، لذا تفسیر وی ارتباط تنگاتنگی با مباحث ادبی دارد. این پژوهشگر قرآنی، در تفسیر قرآن از قرینه سیاق استفاده فراوان کرده است. از مهم ترین مبانی و اصول قرآن شناختی بنت الشاطی در پژوهش‌های قرآنی می‌توان به داور قرار دادن سیاق آیات در فهم نصوص قرآن اشاره کرد. مساله اصلی این پژوهش نیز، بررسی کارکرد قرینه سیاق در پژوهش‌های قرآنی این پژوه می‌باشد، نگارنده با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه رسیده است که این قرآن پژوه، با گرایش بلاغی و با روش تجدّدگرایی، یعنی آشنایی با شیوه مطالعات خاورشناسان در حوزه‌های قرآنی، بیشتر از سیاق عام (کل قرآن) استفاده کرده است. بدین صورت که در به کار گیری سیاق چند نکته مهم نظری حاصل می‌شود که باید آنها را لحاظ کرد: ۱- باید معنی لغوی هر کلمه قرآنی را بدست آورد. ۲- تداعی معانی تمامی آیات قرآنی مربوط به موضوع مورد بحث را در نظر گرفت. ۳- از بافت و سیاق آیات آگاهی لازم را بدست آورد تا کلمات و مفاهیم قرآنی را درک کرد. با استفاده از این روش، فرد قادر خواهد بود که معنی اصلی متن قرآن و اصول قرآنی را بدست آورد، تا از به کار گیری فرافکنی‌های غیر قرآنی اجتناب کند.

کلیدواژگان: سیاق، تفسیر ادبی، بنت الشاطی، پژوهش قرآنی، عایشه عبد الرحمان

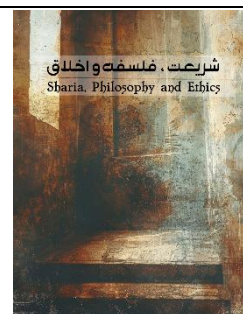
شیوه استناددهی: شهبازی، اسد، دسترنج، فاطمه، و حسن بیگی، علی. (۱۴۰۴). رهیافتی برسیاق و کارکرد آن در پژوهش‌های قرآنی عایشه عبد الرحمان معروف به بنت الشاطی. شریعت، فلسفه و اخلاق، ۳(۳)، ۱-۱۳.

تاریخ ارسال: ۱۲ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۲ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۹ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ چاپ: ۱ شهریور ۱۴۰۴

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

Approach to Contextual Coherence and Its Function in the Qur’anic Studies of Aisha Abd al-Rahman

1. Asad Shahbazi: PhD Student, Department of Quranic and Hadith Sciences, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran
2. Fatemeh Dastranj*: Associate Professor, Department of Quranic and Hadith Sciences, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran
3. Ali Hassan Beigi: Professor, Department of Quranic and Hadith Sciences, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran

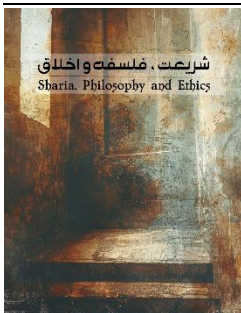
*Corresponding Author’s Email: f-dastranj@araku.ac.ir

Abstract

Aisha Abd al-Rahman, known as Bint al-Shati, was a contemporary Qur’anic scholar and a Sunni Muslim thinker whose Qur’anic perspectives have attracted the attention of researchers in recent decades. In her interpretation of the Qur’an, she employed the literary-rhetorical method; therefore, her exegesis maintains a close relationship with literary discussions. This Qur’anic scholar made extensive use of contextual indicators (siyāq) in interpreting the Qur’an. Among the most important Qur’an-oriented principles and foundations in Bint al-Shati’s Qur’anic studies is the reliance on the contextual coherence of verses as a criterion for understanding Qur’anic texts. The primary issue of the present study is the examination of the function of contextual indicators in the Qur’anic studies of this exegete. Using a descriptive–analytical method, the author concludes that this Qur’anic scholar, with a rhetorical orientation and through a modernist approach influenced by familiarity with Orientalist methods in Qur’anic studies, relied predominantly on general context (i.e., the Qur’an as a whole). In this regard, several important theoretical points emerge concerning the application of context that must be taken into consideration: first, the lexical meaning of every Qur’anic word must be identified; second, the semantic associations of all Qur’anic verses related to the subject under discussion must be considered; and third, sufficient awareness of the textual structure and context of the verses must be attained in order to comprehend Qur’anic words and concepts. Through this method, an individual becomes capable of discerning the original meaning of the Qur’anic text and Qur’anic principles, thereby avoiding the imposition of non-Qur’anic projections upon the text.

Keywords: Contextual Coherence, Literary Exegesis, Aisha Abd al-Rahman, Qur’anic Studies, Aisha Abd al-Rahman

How to cite: Shahbazi, A., Dastranj, F., & Beigi, A. H. (2025). Approach to Contextual Coherence and Its Function in the Qur’anic Studies of Aisha Abd al-Rahman. *Sharia, Philosophy and Ethics*, 3(3), 1-13.

Submit Date: 02 May 2025

Revise Date: 03 August 2025

Accept Date: 10 August 2025

Publish Date: 23 August 2025

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

This study examines the concept of context, or *siyāq*, and its interpretive function in the Qur'anic studies of Aisha Abd al-Rahman, known as Bint al-Shati, one of the most prominent contemporary scholars of literary Qur'anic exegesis. Qur'anic interpretation, as one of the central disciplines of Islamic humanities, has historically developed through diverse methodological orientations, including transmitted exegesis, rational exegesis, Qur'an-by-Qur'an interpretation, and literary-rhetorical interpretation. Within this spectrum, literary interpretation gives special attention to the linguistic, rhetorical, syntactic, semantic, and stylistic structure of the Qur'anic text. Bint al-Shati's exegetical project belongs to this literary-rhetorical tendency and is closely connected with the intellectual program of Amin al-Khuli, who argued for a methodical literary study of the Qur'an as a text with a unique expressive system (15). Bint al-Shati adopted this approach and sought to reveal the semantic precision and rhetorical coherence of Qur'anic expression through careful attention to lexical usage, textual structure, and contextual relations among verses (11). The central problem addressed in this study is the role of contextual indication in Bint al-Shati's Qur'anic research and the extent to which she used context as a criterion for understanding Qur'anic meanings. Since context has long been recognized as a major principle in the interpretation of sacred texts, especially through the idea that "the Qur'an explains itself," the present study situates Bint al-Shati's approach within the broader tradition of Qur'anic hermeneutics while also showing its modern literary and methodological character (2, 16).

The research adopts a descriptive-analytical method and focuses on Bint al-Shati's understanding of *siyāq* as both a textual and semantic indicator. In Qur'anic studies, context refers to the particular position of a word, phrase, or sentence within a larger linguistic structure, where meaning is shaped by adjacency, sequence, thematic unity, and rhetorical coherence (6). Context is not merely the immediate before-and-after arrangement of words; it also includes the conceptual unity of discourse and the broader semantic field created by the Qur'an as a whole (7). From this perspective, contextual interpretation requires attention to several conditions, including unity of revelation, thematic unity, and the absence of a stronger opposing indicator. Bint al-Shati's interpretive practice shows a strong preference for what may be called general context, meaning the use of the entire Qur'an as the semantic framework for understanding a specific word or verse. This approach is evident in her insistence that a Qur'anic word should not be interpreted in isolation, but rather through the examination of all its occurrences in the Qur'an, its lexical roots, its material and metaphorical usages, and its function within the specific context of the verse and the general context of Qur'anic discourse (11). Her method therefore combines lexical inquiry, rhetorical analysis, and thematic comparison in order to prevent externally imposed meanings from being projected onto the Qur'anic text.

A key finding of this study is that Bint al-Shati's use of context is inseparable from her commitment to thematic interpretation. She considers sequential interpretation, when practiced without thematic integration, insufficient for discovering the full meaning and rhetorical intention of the Qur'an. Since Qur'anic themes are distributed across different surahs and contexts, understanding a given concept requires collecting and comparing all related verses before drawing a conclusion. This procedure reflects her belief that the Qur'an possesses its own internal semantic system and that the interpreter must move from the Qur'anic text itself toward meaning, rather than from external doctrinal, historical, or speculative assumptions toward the text (11). In this regard, she continues and reformulates the classical principle of Qur'an-by-Qur'an interpretation, which was also affirmed in different ways by earlier scholars of Qur'anic sciences and exegesis (2, 3). However, her contribution lies in applying this principle within a modern literary framework shaped by rhetorical analysis, lexical precision, and awareness of contemporary textual studies. For example, in interpreting Qur'anic vocabulary, she does not accept synonymy as a simple equivalence between two words; instead, she argues that every Qur'anic word has its own precise expressive function and cannot be replaced by another word

without altering the rhetorical and semantic structure of the verse (17). This emphasis on the non-interchangeability of Qur'anic expressions is one of the most important outcomes of her contextual method. Another major result of the study concerns Bint al-Shati's lexical method. She argues that the interpreter must first investigate the original linguistic meaning of a Qur'anic word and then study all Qur'anic occurrences of that word in their various forms. Only after this inductive survey can the interpreter determine the specific meaning intended in a particular verse. This method is illustrated in her treatment of terms such as *farāgh*, *naṣab*, *na'īm*, and *sā'ah*. In her analysis of the verse "When you are free, then strive," she rejects interpretations that isolate the verse from its surrounding textual environment and instead connects it to the preceding verses concerning the expansion of the Prophet's breast, the removal of his burden, and the elevation of his remembrance (11). Through this contextual reading, "freedom" is understood not as ordinary leisure, but as relief from anxiety, hesitation, and the burden of prophetic hardship, while "striving" refers to renewed effort in carrying the responsibilities of divine mission. Similarly, in her interpretation of *na'īm*, she reviews earlier exegetical opinions but ultimately relies on Qur'anic usage and contextual warning to argue that the term refers to true eschatological blessing rather than ordinary worldly pleasures (11, 14). These examples show that Bint al-Shati's contextual method is not a general theoretical claim only, but a practical interpretive procedure through which lexical meaning, rhetorical structure, and Qur'anic coherence are brought together.

The study also shows that Bint al-Shati's approach gives limited authority to exegetical reports when they conflict with textual and contextual evidence. She does not reject the interpretive tradition altogether, but she refuses to accept narrations uncritically when they contradict the chronology, structure, or semantic logic of the Qur'anic text. Her critique of some reports concerning the occasion of revelation demonstrates this principle. In such cases, she gives priority to the internal evidence of the Qur'an and to the contextual coherence of the verse or surah over inherited explanations that appear historically or semantically weak (11). This feature connects her method to a broader modern concern with methodological rigor in Qur'anic interpretation, while also distinguishing it from purely transmitted exegesis (1, 18). At the same time, her method is shaped by literary modernism and by the influence of Amin al-Khuli's call for a renewed study of the Qur'an based on literary analysis (15, 19). Her familiarity with modern literary criticism and with Orientalist modes of textual study contributed to her emphasis on systematic analysis, but her goal remained the disclosure of the Qur'an's distinctive rhetorical order and semantic precision (12, 20). Thus, her work stands at the intersection of classical Qur'anic principles, modern literary method, and rhetorical sensitivity.

In conclusion, this study concludes that context occupies a foundational position in Bint al-Shati's Qur'anic studies and functions as a decisive criterion for understanding Qur'anic words, verses, and themes. Her method requires the interpreter to identify the lexical meaning of each Qur'anic word, examine all related verses and semantic associations, and understand both the immediate and general context of the Qur'anic discourse. Through this procedure, the interpreter becomes better able to reach the original meaning of the Qur'anic text and to avoid imposing non-Qur'anic assumptions upon it. Bint al-Shati's work demonstrates that literary interpretation is not merely aesthetic appreciation, but a disciplined hermeneutical method grounded in linguistic precision, rhetorical awareness, and textual coherence. Her use of context also shows that no Qur'anic word, letter, or expression can be treated as accidental or freely replaceable, because each element participates in the wider architecture of meaning. Therefore, her contribution lies in presenting a method of Qur'anic interpretation that combines fidelity to the text with analytical rigor and reveals the expressive uniqueness of the Qur'an through the systematic study of its contextual relations.

تفسیر قرآن یکی از ارزشمندترین دانش‌های انسانی - اسلامی است که بر محور آیات قرآنی شکل گرفته است؛ دانشی است که در هر عصر و دوره‌ای و نسلی به آن نیازمند هستند. البته در چگونگی تفسیر کردن قرآن اختلاف‌نظرهایی بوده و هست. گروهی روش صحیح تفسیر را رجوع به پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) یا صحابه و تابعان و روایات و آثار تفسیری آنان دانسته و به مکتب تفسیری روایی محض گرویده‌اند و گروهی دیگر در تفسیر قرآن به عقل و گروهی به خود قرآن و همین‌طور باعث شکل گرفتن جریان تفسیری شده است. در این میان، گروهی بر این باورند که تفسیر قرآن بر اساس آرایه‌های ادبی و نکات صرفی و نحوی امکان‌پذیر است و آشنایی و تسلط بر زبان عربی برای مفسر لازم است. مفهوم و معنای ادب یکی از پیچیده‌ترین مفاهیم زبان عربی است و ادب یک واژه اشتراک لفظی است که دارای دو مفهوم است:

۱- واژه ادب به معنی فرهنگ، دانش، هنر، حسن معاشرت و... می‌باشد.

۲- منظور از ادب همان ادبیات عرب است که شامل علوم: لغت، صرف، نحو، بیان، معانی، بدیع و... می‌باشد (1).

از آنجا که فهم آیات قرآنی با مباحث ادبی گره خورده است، برخی از پژوهشگران قرآنی به تفسیر ادبی قرآن روی آوردند. بنت‌الشاطی از جمله دانشمندان علم نحو و زبان‌شناسی بوده‌اند که توانسته با تکیه بر نظم قرآنی، بسیاری از زیبایی‌های قرآن را بیان کرده و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهند. ایشان به بحث درباره برخی از واژگان در آیات قرآن پرداختند و تلاش کردند دلیل گزینش واژه یا حرکت حرفی در آیه را با تکیه بر سیاق، چه سیاق لغوی و چه سیاق موقعیتی، بیان کنند و همین آیه را با آیات مشابه خود در همان واژه یا حرکت مقایسه کرده و دقت فوق‌العاده قرآن را در گزینش واژه یا حرکت، نشان دهند و ثابت کردند که دو واژه یا حرکت، با وجود مشابهت دو آیه از جهت لفظی، قابل جایگزینی نیستند.

در حقیقت، داور قرار دادن سیاق آیات در فهم نصوص قرآنی، که علماء آن را با اندیشه «القرآن یفسر بعضه بعضاً» می‌شناسند، اساساً رویکرد تازه‌ای به تفسیر نیست. این روش که شاطبی به آن تحت عنوان «الموافقات» - به این معنا که مفهوم «کلام الله هو کلام واحد» - اشاره می‌کند (2)، ابن تیمیه و زرکشی نیز آن را بهترین روش تفسیری می‌دانند (2). زمخشری نیز از این روش برای روشن نمودن متشابهات استفاده کرده است (3).

شایان ذکر است که کارکرد سیاق نزد مفسران، از ابتدای ظهور تفاسیر تاکنون، دارای روندی تکاملی بوده، هرچند از نظر کمی یا کیفی صورت‌های متفاوتی داشته است.

مضافاً این‌که درباره قرینه سیاق پژوهش‌های گوناگون صورت گرفته، ولی هیچ‌یک تاکنون به کارکردهای قرینه سیاق در تفسیر این قرآن‌پژوه نپرداختند.

لذا در این نوشتار، کارکرد سیاق از نظر این پژوهشگر معاصر، بنت‌الشاطی، انتخاب شده و سعی بر آن است که به این سؤالات پاسخ داده شود.

۱- سیاق نزد بنت‌الشاطی چه معنا و مفهومی دارد؟

۲- کارکردهای سیاق در تفسیر بنت‌الشاطی چیست؟

۳- آیا بنت‌الشاطی گام‌هایی را در ارائه معانی تازه از آیات قرآن برداشته‌اند؟

و نهایتاً این‌که او در پژوهش‌های قرآنی خود پیرو چه کسی یا کسانی بوده است؟

پیشینه پژوهش

سیاق از جمله قواعدی است که در فهم نصوص قرآنی به کار می‌رود و در نزد پژوهشگران معاصر اهمیت بسزایی دارد که در ارتباط با آن، مقالاتی مانند: «به کارگیری قاعده سیاق در تفسیر تسنیم و المیزان» توسط سهراب مروتی، در مجله مشکوه و «کارکردهای سیاق در قرآن» توسط علی ناصح در پژوهشگاه قرآن و حدیث و «مفهوم سیاق و انواعه و مجالاته و اثره فی تحديد العلاقات الدلالية و الاسلوب» توسط محمد رجب عثمان در مجله علوم اللغة و «سیاق و کارکرد آن در کتاب التعبير القرآنی؛ بررسی دیدگاه فاضل صالح السامرای» توسط حامد صدقی و زهرا مرادی در فصلنامه علمی - پژوهشی به چاپ رسیده‌اند.

اما آنچه پژوهش حاضر را از آثار پیش گفته متمایز می‌سازد، بررسی کارکرد سیاق در تفسیر ادبی این قرآن پژوه در تفسیر قرآن به صورت مستقل می‌باشد.

مفهوم‌شناسی

معنای لغوی سیاق

معنای لغوی آن در کتاب العین: «سوق: سقته، و رایته سوق سیاقا ای یزرع نزعاً یعنی الموت» به معنای جان‌کندن، موت و نیز در جای دیگر به معنای طریقه و سبک و روش می‌باشد (4). وقتی با مضاف‌الیه کلام می‌آید، به معنی اسلوب و روش سخن است. در مفردات راغب، با مضاف‌الیه ابل، یعنی راندن شتر (4). «سَقْتُ المهر الی الامراه» یعنی مهریه زن را پرداخت کردم. در آن زمان شتر مهریه زنان بوده است و گاهی آن را «سواق» می‌دانند که حرف واو قلب به یاء شده است (5) و در لسان العربیه معنای راندن آمده است. «السوق: معروف ساق الابل و غیرها یسوقها سوقا و سیاقا، و هو سائق و سواق، سدد للمبالغه» (5).

تعریف اصطلاحی سیاق

سیاق در اصطلاح عبارت است از: موقعیت خاص واژه یا جمله بر اثر همنشینی با واژه‌ها یا جملات دیگر (6). به عبارت دیگر، سیاق نوعی ویژگی برای کلمه یا جمله است که بر اثر همراه بودن آن کلمه‌ها و جملات دیگر پدید می‌آید (7).

کاربرد سیاق

کاربرد واژه سیاق در میان مفسران و اصولیان و ادیبان دارای پیشینه دیرین است. شافعی، ابن حجر عسقلانی، طبری، طوسی، سید مرتضی از این کلمه استفاده کرده‌اند، ولی هیچ‌یک درصدد تعریف آن برنیاورده‌اند تا این که در دوره معاصر، محمدباقر صدر برای نخستین مرتبه آن را تعریف کرده است (8). پس از او، دیگران نیز درصدد تعریف سیاق برآمدند (1، 7، 9). نهایتاً علی حسینی در مقاله «بررسی سه رویکرد درباره تفسیر آیات ۱۶ تا ۱۹ سوره قیامت بر پایه بازخوانی جمله معترضه ۱۳۹۹/۴/۲۶» به صورت روشمند به تعریف و بررسی سیاق پرداختند و این تعریف از سیاق را ارائه نمودند: سیاق در اصطلاح عبارت است از: موقعیت خاص واژه یا جمله بر اثر همنشینی با واژه‌ها یا جملات دیگر (6، 10).

انواع سیاق

۱- سیاق به معنای قبل و بعد کلام

۲- سیاق به معنای مضمون و مفهوم کلام

شرایط تحقق سیاق

سیاق زمانی محقق می‌شود که سه شرط داشته باشد:

اول: وحدت صدور: باید ثابت شود که تمام آن آیات به یک‌باره نازل شدند؛ یعنی در صدور و نزول یک‌باره اتفاق افتاده باشد.

دوم: وحدت موضوعی: درباره یک موضوع واحد باشند.

سوم: عدم قرینه قوی: قرینه قوی هم در مقابل آن نباشد. اگر قرینه قوی در مقابل آن باشد، سیاق محقق نمی‌شود.

آشنایی مختصر با عایشه عبدالرحمان (بنت‌الشاطی)

عایشه عبدالرحمان، معروف به بنت‌الشاطی، از اندیشمندان جهان عرب و قرآن‌پژوهان معاصر است که در سال ۱۳۳۱ق/۱۹۱۳ م. در دمیاط مصر متولد شد و نزد پدرش ادبیات عربی و قرآن آموخت. تحصیلات عالی خود را در رشته ادبیات عربی دنبال کرد و بعد از آن در برخی از دانشگاه‌ها مشغول تدریس شد. وی در دانشکده ادبیات قاهره با امین خولی آشنا شد و سخت شیفته نظریات امین خولی گشت و در روش تفسیر از مکتب ادبی، که استادش امین خولی آن را ترویج می‌کرد، تأثیرپذیر بوده است. از این‌رو، در مطالعات قرآنی خود به مکتب ادبی مطابق با طرح امین خولی روی آورد و همواره از او متأثر بود، به‌طوری‌که بسیاری از تألیفات خود را به وی اهداء کرده است و از شاگردان امین خولی بوده و در عملی ساختن طرح تفسیر ادبی تلاش‌های زیادی انجام داده است. بنت‌الشاطی بیش از ۱۶۰ اثر در زمینه‌های مختلف از قبیل ادبیات، فقه، قرآن، تاریخ، رجال و سیره دارد (۱۱).

از مشهورترین آثار قرآنی وی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- التفسیر البیانی للقرآن الکریم، در دو جلد؛ جلد اول آن به تفسیر هفت سوره کوتاه از جزء آخر قرآن می‌پردازد: ضحی، شرح، زلزله، عادیات، نازعات، بلد، تکاثر و جزء دوم آن نیز هفت سوره کوتاه دیگر را شامل می‌شود: علق، قلم، عصر، لیل، فجر، همزه، ماعون.
- ۲- الاعجاز البیانی للقرآن الکریم ومسائل نافع بن ازرق
- ۳- القرآن و التفسیر العصری
- ۴- القرآن وقضایا الانسان
- ۵- مقال فی الانسان (دراسة قرآنیة)
- ۶- الشخصیة الاسلامیة (دراسة قرآنیة)

تأثیر آشنایی با مطالعات خاورشناسان بر رویکرد بنت‌الشاطی (تجددگرایی)

بنت‌الشاطی در مقدمه تفسیر بیانی خود با تأکید بر ضرورت مطالعه روشمند ادبی نسبت به قرآن کریم، قبل از هر چیز، شیوه تفسیری خود را مطابق با طرح تفسیری امین خولی معرفی کرده است (۱۱). وی در دانشکده ادبیات قاهره با امین خولی آشنا شد و در مطالعات قرآنی خود به مکتب ادبی مطابق با امین خولی به دست داده بود، روی آورد و همواره از او متأثر بود، به‌طوری‌که بسیاری از تألیفات خود را به ایشان اهداء کرده است. پیشنهادها و علاقه‌مندی ادبی بنت‌الشاطی سبب شد وی در دوران تحصیل شیفته درس‌های امین خولی (م ۱۳۴۵ش/۱۹۶۶م) شود و در مطالعات قرآنی بعدی خود، روش و مکتب ادبی را برگزیند که بنیان‌گذار آن امین خولی بود. حضور چهارساله خولی در آلمان و روم و آشنایی وی با زبان‌های آلمانی و

ایتالیایی و در نتیجه پژوهش‌های قرآنی آنان را نمی‌توان بدون تأثیر بر طرح تفسیر ادبی‌اش ارزیابی کرد. به همین دلیل، بنت‌الشاطی تعدادی از سوره‌های کوتاه قرآن را برای تفسیر انتخاب کرد تا نتایج حاصل از به‌کارگیری روش خولی را به طریقی فوق‌العاده مؤثر نشان دهد. امین خولی، استاد بنت‌الشاطی، را می‌توان از چهره‌های اصلاح‌طلب و نواندیش زمان خود به شمار آورد. او این جمله را سرلوحه تلاش‌های علمی و فکری و حرکت اصلاح‌طلبانه‌اش قرار داد که «اول التجدید، قتل القدیم فهما» نخستین گام نواندیشی آن است که فهم گذشته را سر ببری. وی همچنین نخستین گام در راه نواندیشی را در مقاله «بلاغت» و سپس «تفسیر» برداشت و تلاش‌های فراوانی در این زمینه داشت (12).

از مهم‌ترین عوامل و انگیزه‌های امین خولی و بنت‌الشاطی که به تفسیر ادبی روی آوردند، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱- آشنایی با مطالعات غربیان در حوزه ادبیات و نقد ادبی؛ ۲- آشنایی با شیوه مطالعه خاورشناسان در حوزه مطالعات قرآنی؛ ۳- اشکال‌ها و شبهه‌های مطرح‌شده از سوی خاورشناسان نسبت به برخی گزاره‌های تاریخی قرآن (12).

تفسیر ادبی در تقابل با تفسیر سلفی است. روش تفسیر سلفی، روشی خاص در کنار سایر روش‌ها نیست؛ زیرا سلفی ادعا می‌کند تنها گزارش‌کننده تفسیر صحابه و تابعین است، نه آن‌که در پی ایجاد روشی نو در تفسیر باشد (1). اما در تفسیر ادبی، مفسر توجه خاصی به متن دارد و پیوستگی متن آیات را دنبال می‌کند. بنت‌الشاطی نیز در کتاب القرآن و التفسیر العصری در نقد تفسیر عصری می‌گوید: «آنان که اصرار بر تفسیر عصری قرآن کریم دارند، فرزندان ما را گمراه کرده، فهم صحیح از قرآن را کنار می‌زنند؛ همان فهمی که صحابه در عصر بعثت داشتند و مکتب نبوت آن را ترویج می‌کرد. اینان باید بدانند که تفسیر عصری از بدعت‌های زمان است» (13).

کاربرد سیاق توسط بنت‌الشاطی

از آنجا که پیش‌تر گفته شد، به نظر می‌رسد که بنت‌الشاطی سیاق را به معنای قبل و بعد آیات گرفتند و کیفیت بهره‌مندی از سیاق در نظر وی شامل مواردی است که به برخی از آنها در زیر اشاره می‌شود:

۱- لزوم تفسیر موضوعی قرآن:

بنت‌الشاطی از جمله مبرزترین شاگردان امین خولی بوده که در عملی ساختن طرح تفسیر ادبی گام برداشت. وی در مقدمه تفسیر بیانی با تأکید بر ضرورت مطالعه روشمند ادبی نسبت به قرآن کریم، قبل از هر چیز، شیوه تفسیر خود را مطابق با طرح تفسیری امین خولی معرفی کرده و ضوابط و قواعد آن را برشمرده است (11).

ناکارآمدی تفسیر ترتیبی و ضرورت روی آوردن به تفسیر موضوعی، یکی از مؤلفه‌های روشی تفسیر ادبی معاصر از دیدگاه امین خولی می‌باشد. به این معنا که قرآن، بر اساس حکمت‌های پیدا و پنهان، به شیوه‌ای منحصر به فرد و متفاوت با دیگر کتاب‌های دینی و غیردینی تنظیم شده است. آیات آن به صورتی موضوعی مرتب و تنظیم نشده است تا هر موضوعی تنها در باب و فصل خودش آمده باشد. همچنین قرآن کریم بر اساس ترتیب نزول نیز مرتب نشده است. بر این اساس، روشن است تفسیر سوره به سوره و جزء به جزء قرآن، فهم دقیق و درک صحیحی از معانی و مقاصد آن را به دست نمی‌دهد، مگر آن‌که به صورت موضوعی تفسیر شده و همه آیات مربوط به یک موضوع در کنار هم و در ارتباط با یکدیگر دیده شوند.

بنت‌الشاطی نیز می‌گوید: «برای فهم اسرار یک تعبیر در قرآن کریم از طریق سیاق، خود را متعهد می‌دانیم که به آنچه آیه و روح آن اقتضا می‌کند پایبند بمانیم، سپس اقوال مفسران را بر معنای آیه برآمده از نص عرضه می‌داریم و تنها دیدگاهی را می‌پذیریم که نص آیه پذیرای آن باشد و از اسرائیلیات و آراء نادرست و تأویل‌های بدعت‌آمیز دوری می‌کنیم» (11).

در حقیقت، این روش که علماء آن را با اندیشه «القرآن یفسر بعضه بعضاً» می‌شناسند، اساساً رویکرد تازه‌ای به تفسیر نیست. این روش که شاطبی به آن تحت عنوان «الموافقات» - به این معنا که مفهوم «کلام الله هو کلام واحد» - اشاره می‌کند (2). ابن تیمیه، زرکشی، زمخشری نیز این روش را تأیید کرده و از این رویکرد استفاده کرده‌اند (2، 3).

علی‌رغم مفید بودن این روش، بر اساس گفته‌های بنت‌الشاطی، مفسران معدودی آن را به صورت ناقص یا کامل یا به نحوی که سیاق آیه خاصی از قرآن را نشان دهد، به کار برده‌اند. بنت‌الشاطی با آگاهی از مشکلات تفسیری موجود، در مقدمه تفسیر خود اظهار می‌دارد که «اصول این روش در تفسیر، دریافت موضوعی است. این روش به مطالعه موضوعی واحد در قرآن اختصاص دارد؛ بنابراین، تمامی آیات قرآن که از این موضوع سخن می‌گویند، به منظور درک کاربردهای معمول کلمات و اسلوب‌های قرآنی، آن هم پس از جستجوی معنای اصلی زبان‌شناسی آنها، گرد هم آورده می‌شود» (11).

برای روشن شدن بحث در این زمینه، چند نمونه در ذیل آورده شده است:

۱- بنت‌الشاطی در تفسیر واژه «فراغ» در آیه ۷ سوره مبارکه انشراح، اقوال مفسران را بیان کرده و برخلاف همه مفسران به سیاق روی می‌آورد و این گونه آیه را با استفاده از نحو و بلاغت عربی، تفسیر می‌کند:

«فراغ» در لغت به معنای خالی شدن بعد از پُری. کاربرد مادی و حسی این ماده در مانند «فرغ البال» است؛ یعنی ذهن از آنچه آن را مشغول داشته خالی شد. به همین معنای غیرحسی در آیات ذیل آمده است:

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ مُوسَىٰ ۖ فَرَاغًا ۚ إِنَّ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿فَصص/۱﴾

و قلب مادر موسی [از هر چیز جز یاد فرزندش] تهی شد [و در اضطراب و نگرانی فرو رفت]. اگر قلبش را [با لطف خود] محکم و استوار نکرده بودیم تا از باورکنندگان وعده ما باشد، به درستی که نزدیک بود آن [حادثه پنهانی] را فاش کند.

وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَنَا ۚ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿اعراف/۱۲۶﴾

و تو ما را جز به این سبب به کیفر نمی‌رسانی که ما به آیات پروردگارمان هنگامی که به سوی ما آمد، ایمان آوردیم. [آن گاه به دعا روی آوردند و گفتند:] پروردگارا! صبر و شکیبایی بر ما فرو ریز و ما را در حالی که تسلیم [فرمان‌ها و احکامات] باشیم، بمیران.

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَّبْتُ أَقْدَامَنَا وَانْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿نقره/۲۵۰﴾

و چون [طالوت و اهل ایمان] برای جنگ با جالوت و سپاهیان‌ش ظاهر شدند، گفتند: پروردگارا! بر ما صبر و شکیبایی فرو ریز، و گام‌هایمان را استوار ساز، و ما را بر گروه کافران پیروز گردان.

و «فرغ للامر» یعنی: آن کار برای او فراهم شده و ذهن خود را از هر آنچه جز آن بود خالی کرد. به همین معنا در آیه سوم سوره رحمان آمده است. سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿الرحمن/۳۱﴾

ای انس و جن! به زودی به [حساب] شما می‌پردازیم.

«اذا» ظرف زمان مستقبل است. «فا» داخل بر آن، «فاذا»، و «فا» در «فانصب» نیز علاوه بر سببیت، دلالت بر ترتیب و تعاقب، پشت سر هم بودن، نیز در آن ملحوظ است (11). بنابراین، فراغت از نظر سبب و علت متصل به آیات قبل است؛ یعنی متصل به شرح صدر پیامبر و برداشتن بار سنگین از دوش آن حضرت، و بالا بردن یاد و نام و ذکر پیامبر است. یعنی آیات قبلی این سوره سبب و علت امر به «فانصب» در آیه «فاذا فرغت فانصب» است. همچنان که از ناحیه دیگر، جمله ما بعد، یعنی «فانصب»، نیز به «فرغت» متصل است.

در «نصب» معنای تلاش و رنج و سختی ملحوظ است و طبق توضیح بنت‌الشاطی، «نصب» دو معنا دارد:

اول: شاخص کردن و برپا داشتن: «نصب العَلم» یعنی: نشانه را به صورت شاخص برپا داشت که این معنا در آیه ۱۹ غاشیه کاملاً روشن است.

وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿غاشیه/۱۹﴾

و به کوه‌ها که چگونه در جای خود نصب شده؟

دوم: رنج و سختی و تلاش: «الحرب مناصبه»، یعنی جنگ موجب زحمت و دشمنی است که این معنا در آیات ذیل مشخص است.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا ﴿كهف/۶۲﴾

وقتی [از آنجا] گذشتند، موسی به خدمت گزارش گفت: غذای صبحگاهی ما را بیاور که از این سفرمان سختی و خستگی بسیار دیدیم.

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿فاطر/۳۵﴾

همان که از فضلش ما را در این سرای جاودان جای داد، که در آن هیچ رنجی و هیچ سستی و افسردگی به ما نمی‌رسد.

بنت‌الشاطی در ذیل تفسیر آیه ۷ سوره مبارکه انشراح، به قول راغب پرداخته و می‌گوید: از شیوه عمل راغب برمی‌آید که ایشان «نصب» را از

«نصب» یعنی: آن بخش و سهمی که به صورت شاخص، تعیین و مشخص می‌شود، اما ما ترجیح می‌دهیم که به هر دو معنا توجه کنیم.

همچنین آیه شریفه تعیین نکرده است که این فراغت از چه چیزی است و آن تلاش و رنج نسبت به چه چیزی است. قرآن در این باره، به دلالت

سیاق، از تعیین و تحدید موارد سکوت کرده، اما مفسران مطابق عادت خود اصرار دارند متعلق فراغت و نصب را تعیین کنند. آنان در این زمینه

نظراتی بیان داشته‌اند، از جمله:

هنگامی که از نماز فارغ شدی، در دعا و درخواست روا شدن حاجات در پیشگاه خدایت تلاش کن.

هنگامی که از جهاد با دشمن فارغ شدی، در عبادت خدایت تلاش کن و خود را به زحمت بینداز.

هنگامی که از امور دنیایی فارغ شدی، خود را به تلاش و زحمت بینداز؛ یعنی: نماز به جا آور.

اما به حکم وجود حرف ربط «فا» در آیه شریفه «فاذا فرغت فانصب»، باید مشخصاً این آیه را به سیاق آیات قبل متصل کنیم. این آیه شریفه مسبوق

است به تأکید یقینی بر این که آن عسر لا محاله با یسر و آسانی همراه است و خداوند بدون شک وعده‌اش را محقق خواهد ساخت. وی در تفسیر

آیه شریفه «فاذا فرغت فانصب»، پس از ذکر اقوال مفسران، چنین عنوان کرده است که مقصود از فراغت، با توجه به سیاق سوره و آیات پیشین این

آیه، فراغت خاطر رسول خدا (ص) است از آن تحیری که در هدایت قوم خود داشت و از سنگینی شکننده بار مسئولیتی که بر دوش خود احساس

می‌کرد تا این که خداوند با شرح صدری که به پیامبرش داد، دوش او را سبک گردانید. نیز فراغت یسر و آسانی است که پس از دشواری به آن

حضرت روی آورد و مقصود از «نصب» نیز تکالیف رسالت و سختی‌های منصب پیامبری و تبلیغ رسالت الهی است. بنابراین، معنای آیه شریفه این

است: حال که از آن همه تحیر و اندوه و سختی فارغ و راحت شدی، در راه تبلیغ رسالت الهی و انجام این مسئولیت عظیم تلاش و در این راه

مجاهده کن (۱۱).

۲- همچنین در تفسیر سوره بلد، آیه ۴ «لا اقسم بهذا البلد...»، با توجه به سیاق، او معتقد است که مقصود از «کبد» تحمل بار مسئولیت تکلیف و

مشقت اختیار بین خیر و شر است که در فطرت بشر قرار داده شده است (۱۱).

۳- همچنین پنج آیه اول سوره مبارکه نازعات را در پیوند با یکدیگر معنا کرده و مقصود از آنها را نه فرشتگان و باده‌ها و ارواح و...، بلکه اسبانی

می‌داند که برای جنگ و غارت از آنها استفاده می‌شود (۱۱).

۲- استفاده از منابع لغوی در تفسیر و تبیین دلالت و معنای الفاظ قرآن (تفسیر لغوی)

از جمله مؤلفه‌های تفسیر بنت‌الشاطی، تبیین دلالت و معنای الفاظ قرآن مطابق فهم مردم عصر است. وی در مقدمه تفسیرش در این خصوص می‌نویسد: «روش ما در اینجا استقراء لفظ قرآنی در تمام مواضع ورودش در قرآن است تا به دلالت آن دست یابیم و ظاهر اسلوبش را بر تمام نظایرش در قرآن عرضه نماییم، سپس در سیاق خاص (سوره و آیه) و عام (کل قرآن) آن تدبّر نماییم تا به سرّ بیانی و معنای حقیقی آن برسیم. در این راه، معاجم لغوی و کتب تفسیر را به خدمت می‌گیریم و سعی می‌کنیم با بررسی کاربردهای آن، حسّ عربی الفاظ را درک نماییم.... قول به دلالت خاص برای الفاظ قرآنی، سایر دلالت معاجم را تخطئه نمی‌کند.... بلکه مقصود این است که بگوییم قرآن معجم ویژه و بیان معجز مخصوص به خود را دارد» (11).

وی همچنین می‌گوید: «فرض ما این است که همان روحیه و زبان عربی، زبان قرآن است؛ بنابراین، برای فهم الفاظ قرآن، لازم است همان دلالت لغوی اصیلی را که حسّ عربی به ما می‌بخشد، پیگیری کنیم و از طریق به دست آوردن کاربردهای مادی و مجازی لفظ، به معنای اصلی برسیم» (11). او ادامه می‌دهد: «برای طی این مرحله لازم است تمام کاربردهای یک واژه در قرآن را با صیغه‌های مختلفی که دارد، بررسی و سپس در سیاق خاص و عام آیه آنها تدبّر کنیم تا به معنای حقیقی برسیم» (11).

تلاش مؤلف در این فرآیند آن است که با بررسی و مقایسه موارد کاربرد واژه در تمام قرآن به یک معنای حقیقی واحدی برای واژه مورد نظر برسد که با هیچ واژه دیگری مترادف تلقی نشود. وی بر اساس آنچه که بیان کرده است، در دستیابی معنای واژگان به دو امر توجه دارد: اول: بهره‌گیری از حسّ و ذوق ادبی؛ دوم: به دست آوردن کاربرد مادی و مجازی واژگان.

به عنوان نمونه در مورد اول، مؤلف در تفسیر آیه «ثُمَّ لَتَسْأَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ (تکواثر/۸)» آن‌گاه شما در آن روز از نعمت‌ها بازپرسی خواهید شد، درباره واژه «نعم» ابتدا اقوال مفسران را ذکر می‌کند. چون آنها در معانی نعم اختلاف دارند، مطابق شمارش فخر رازی، نه قول در معنای نعم ذکر شده، کمترین آنها نعلین و بالاترین آنها رسول خدا (ص) است و میان این دو، این نعمت‌ها می‌آید: تخفیف شرایع، آسان ساختن قرآن، طعام، شراب، مسکن، استراحت، لذت خواب، سلامت جسم، تناسب در اندام و... پس از آن که اقوال مختلف مفسران را ذکر می‌کند، می‌نویسد: «آیا این بیان عالی قرآن می‌تواند در یک موضع، متحمل همه این معانی متفاوت باشد و آیا ذوق خالص اجازه می‌دهد که نعم در آیه به کفش (نعلین) تأویل و تفسیر شود، همان‌طور که به پیامبر تفسیر می‌شود؟» (11, 14).

ایشان برای بیان معنی «نعم»، بعد از بیان اقوال مفسران و معانی آن در کتب لغت، تمام آیات قرآن که واژه نعم در آنها به کار رفته، ذکر کرده، مثل آیه ۲۰ لقمان، ۱۱۲ سوره نحل، ۱۲۱ سوره نحل، ۲۱ توبه، ۲۰ انسان، ۱۲ واقعه، ۳۴ قلم،.... سپس به سیاق آیه توجه کرده که با توجه به انداز و تهدیدی که در آیه آمده، نعم منحصرأ در همه‌جا به نعم آخرت اختصاص دارد و نمی‌تواند نعمتی از نعمت‌های دنیا باشد و این با فضای سوره هماهنگ است که آنان در روزی که به علم‌الیقین برسند و جحیم را به عین‌الیقین مشاهده کنند، تنها از نعم حقیقی که از دست داده‌اند و تباه ساخته‌اند، سؤال می‌شوند.

در امر دوم، در تفسیر آیه «يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا (نازعات/۴۲)» همواره از تو درباره قیامت می‌پرسند که در چه زمانی واقع می‌شود؟ در معنی «ساعة» می‌نویسد: در عربی به معنی جزئی از وقت است که محدود در شصت دقیقه شده است و اگر با «آل» عهد به کار رود، منظور وقت زمانی حاضر است؛ لیکن قرآن برای «ساعة» کاربرد ویژه دارد و آن این است که اگر به‌صورت نکره باشد، به معنی وقت کوتاه بدون مشخص بودن زمان آن با دقیقه است و اگر معرفه به «ال» باشد، همیشه به معنی ساعة آخرت است (11).

۳- استغناء از روایات تفسیری

بنت‌الشاطی همچنین در تفسیرش جایگاهی برای تعبّد به روایات تفسیری نمی‌شناسد؛ یعنی پذیرفتن بی‌چون‌وچرای روایات را نمی‌پذیرد. وی قاعده فهم اسرار تعبیر در قرآن کریم را داور قرار دادن سیاق معرفی می‌کند. حتی در مورد روایات سبب نزول سوره «لیل» که برخی از مفسران اهل سنت، از جمله فخر رازی، نزول آن را منحصرأ در شأن ابی‌بکر دانسته و آن را غیرقابل تعمیم شمرده‌اند، اما بنت‌الشاطی، دلالت آیه را عام و غیرمنحصر در شأن فرد یا افرادی خاص دانسته است (11). وی گاهی، روایات سبب نزول را هم به نقد کشیده. برای نمونه در ذیل تفسیر سوره ضحی به روایتی اشاره کرده است که فترت وحی را ناشی از وجود توله‌سگی متعلق به امام حسن (ع) و امام حسین (ع) در خانه پیامبر (ص) می‌داند. سپس در نقد آن می‌نویسد: نمی‌دانم مفسران چگونه توجه نکردند که امام حسن (ع) و امام حسین (ع) سه و چهار سال بعد از هجرت در مدینه به دنیا آمدند، درحالی‌که سوره ضحی در اوایل بعثت پیامبر (ص) نازل شده است (11). لذا بنت‌الشاطی در تفسیرش روی آوردن به سیاق را مورد توجه قرار داده و از تعبّد به روایات و از تأویل آیات پرهیز کرده است.

جمع‌بندی: بنت‌الشاطی بیشتر به علم بلاغت توجه داشته و در تفسیر خود پیرو غرب و تجددگرایی شد؛ چنانچه آشنایی با مطالعات غربیان در حوزه ادبیات و نقد ادبی می‌تواند یکی از زمینه‌ها و انگیزه‌های رویکرد ادبی معاصر باشد. بنت‌الشاطی از مفسران ادبی معاصر به شمار می‌رود و تفاوت مفسران ادبی معاصر با مفسران ادبی سنتی در این است که مفسران ادبی معاصر، طرح تفسیری خود را در واقع، همان مطالعه ادبی روشمند و متمرکز بر ابعاد ادبی قرآن، فارغ از جهات دیگری چون نگاه دینی به قرآن است؛ یعنی در تفسیر خود، نگاه ادبی داشته و به مذهب و روایات تفسیری توجهی نداشتند. به نظر می‌رسد، لازمه چنین دیدگاهی، آشنایی با شیوه مطالعات خاورشناسان در حوزه‌های قرآنی است.

نتیجه‌گیری

مفسّر در مقام تفسیر ناگزیر از اتخاذ نظریه‌هایی در باب زبان قرآن است تا مشکلات فهم نصوص را هموار سازد و به فهم روشمند و صحیح کلام خداوند بهتر نائل آید. مفسّر قرآن که با متن سروکار دارد و درصدد دستیابی به مقصود متکلم است، نیازمند سیاق جملات و واژگان است که تنها قرینه لفظی و پیوسته کلام هستند تا بتواند مفهوم آیات را کشف و زیبایی‌های لفظی و معنوی آن را در اختیار علاقه‌مندان قرار دهد. بنت‌الشاطی نیز در رویکرد تفسیری خودشان، در توضیح معانی آیات بر بافت‌شناسی (سیاق) قرآن تکیه می‌کنند و برای تعیین معانی آیات، کلمات و واژگان را در آیات مقایسه کرده و سعی در گشودن معانی جدید کلمات و واژگان دارند و به دنبال نشان دادن زیبایی‌های لفظی و معنوی قرآن هستند. از آنجایی که این قرآن‌پژوه از پیروان تفسیر ادبی معاصر می‌باشند و در تفسیر خود از قرینه سیاق بهره بردند، با گرایش بلاغی و با روش تجددگرایی، یعنی آشنایی با شیوه مطالعات خاورشناسان در حوزه‌های قرآنی، بیشتر از سیاق عام (کل قرآن) استفاده کرده است و برای تفسیر آیات از روش قرآن به قرآن استفاده کرده و در این راه تأکید بیشتری بر لغت و ادبیات عربی داشته است. مطابق آنچه خود او گفته، از مکتب ادبی، که استادش امین خولی آن را ترویج می‌کرد، تأثیرپذیر بوده است.

با استفاده از این روش، فرد قادر خواهد بود که معنی اصلی متن قرآن و اصول قرآنی را به دست آورد تا از به‌کارگیری فرافکنی‌های غیرقرآنی اجتناب کند. همچنین این روش منجر به این می‌شود که فرد ظرافت‌های بیانی قرآن که در آنها هیچ حرفی یا کلمه‌ای جایگزین حرفی یا کلمه‌ای با همان معنا نمی‌گردد، را درک کند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

References

1. Babaei AA. A Study of Schools and Methods of Interpretation. Qom: Research Institute of Hawzah and University; 2012.
2. Zarkashi MiB. Al-Burhan fi Uloom al-Quran. Beirut: Dar al-Marifah; 1988.
3. Zamakhshari MiU. Al-Kashshaf. Beirut: Dar al-Kitab al-Arabi; 1986.
4. Raghīb Isfahani M. Al-Mufradat fi Gharib al-Quran. Damascus and Beirut: Dar al-Ilm al-Shamiyyah; 1991.
5. Turayhi Fa-D. Majma al-Bahrayn. Tehran: Mortazavi Bookstore; 1996.
6. Hasanbegi A. An Introduction to the Process of Understanding Hadith. Arak: University of Arak; 2018.
7. Rajabi M. Method of Quran Interpretation. Qom: Research Institute of Hawzah and University; 2004.
8. Abu Zayd NH. The Meaning of the Text. Kariminia M, editor. Tehran: Tarh-e Now; 2001.
9. Tayyeb Hosseini SM. Rhetorical Interpretation. Qom: Faculty of Usul al-Din; 2011.
10. Hasanbegi A. A Study of Three Approaches to the Interpretation of Verses 16 to 19 of Surah al-Qiyamah Based on a Re-Reading of the Parenthetical Sentence. Comparative Interpretation Research. 2020;6(2):1.
11. Bint al-Shati AAa-R. Al-Tafsir al-Bayani li al-Quran al-Karim. Egypt: Dar al-Maarif; 1983.
12. Asadi M. Pathology of Interpretive Currents. Qom: Research Institute of Hawzah and University; 2022.
13. Bint al-Shati AAa-R. Al-Quran wa al-Tafsir al-Asri. 2nd ed. Cairo: Dar al-Maarif; 1980.
14. Tayyeb Hosseini SM. Polysemy in the Holy Quran. Qom: Research Institute of Hawzah and University; 2010.
15. Khuli A. Tafsir. Encyclopedia of Islam. Beirut: Dar al-Marifah; 1933.
16. Tabatabai MH. Al-Mizan. Hamadani SMB, editor. Qom: Islamic Publications Office; 1963.
17. Bint al-Shati AAa-R. Rhetorical Inimitability. Saberi H, editor. Tehran: Scientific and Cultural Publishing Company; 1997.
18. Shaker MK. Methods and Tendencies of Interpretation. Qom: World Center of Islamic Sciences; 2003.
19. Shaker MK, Saki N. Bint al-Shati and the Organization of Literary Interpretation. Quran and Hadith Sciences Research. 2015;11(4).
20. Dastaranj F, Ebrahimi E. A Comparative Study of the Quranic Studies Approaches of Amina Wadud and Aisha Bint al-Shati. Scientific Research Quarterly of Razavi University of Islamic Sciences. 2023;20(37).